

Játék és pszichoterápia

„Mindennapjainkból kiveszõben van a jókedv, az öröm, a játékosság” olvashatjuk a könyvet útjára bocsájtó szerzõi ajánlásban. Ezért is öröndetes, hogy az utóbbi idõben több könyv is megjelent a játék témakörében: Tunyogi Erzsébet: *A gyógyító játék* (Pannon Könyvkiadó, Bp. 1990.) Balogh Tibor: *Lélek és játék* (Akadémiai Kiadó, Bp. 1991.) és Benedek László: *Játék és pszichoterápia* (Animula Egyesület, Bp. 1992.). Öröndetes az is, hogy ezek a könyvek a laikusoknak és szakmabelieknek egyaránt szólnak.

Ezúttal Benedek László *Játék és pszichoterápia* címû könyvét ajánlom az Olvasók figyelmébe.

A könyv arról szól, hogy „hogyan lehet a komor felnõtteket játéokra bírni?” – de ez a tömör összefoglaló mondat nem fejezi ki a könyv lényegét. A szerzõ egy „szellemi kaland”-ra invitálja az olvasót és ha engedünk a szíves meghívásnak, hogy „a játékkal folytatott tizenöt évnyi szenvedélyes hivatásszerû foglalatosságban” útitársak legyünk, akkor igazi élményben lesz részünk. Nemcsak választ kapunk a fenti kérdésre, hanem megismerhetjük õt magát is, a játszó embert, aki: „játékot keresett mindenben, s játszani próbált mindenütt, ahol cselekedhetett. Elsõ sorban gyerekekkel persze, de ha hagyták felnõttekkel is, orvosokkal, tanárokkal, segítõfoglalkozásúakkal és a legtöbbet pszichiátriai betegekkel”. Az élményt, hogy a kaland részesei lehetünk, segíti a szerzõ személyes hangvétele, az esetleírásoknál az egyes szám elsõ személy használata.

Röviden tekintsük át a jól megszerkesztett könyv fejezeteit, hogy egy-egy figyelemfelkeltõ, értékelõ megjegyzést fûzhessünk hozzá.

Az elsõ elméleti részben megszólalnak a tudomány és mûvészet emberei, „akik tetszetõs elméletekkel igyekeztek palástolni játékos kedvüket.”

A *Játék és kreativitás* címû fejezetben megismerjük a szerzõ játékelméletét, bemutatásra kerül a három-tényezõs modell, mely a pszichoterápiában a terápiás kapcsolat játékelvû megközelítésre alkalmas. A három szereplõs modell elemei: az analitikus, a páciens és a fantáziált tárgy. A fantáziált tárgy az elemzõ folyamatoknak egy jól körülhatárolt fogalma, amely köré a közös játék szervezõdik. Nem arról van tehát szó, hogy a terápia egy szakaszában a terapeuta és a páciens játszani kezdenek, hanem a terápia során felbukkant jelentõs tárgyat létezőnek kezelnek a terápia keretén belül.

A *Játék a pszichoterápiában* fejezetbõl megtudjuk, hogy a pszichoterápia milyen sok területén lehet értelme és relevanciája a játék motívumának, de valójában csak a második részben az esetismertetésekben értjük meg, hogy a „modell” hogyan mûködik a gyakorlatban.

A „Libikóka”, „Az áldozat” és a többi játék jól illusztrálja, hogy a játék nyomán kibontakozó egyezményes szimbólumrendszer hogyan formálja a terápiát egyedi, együttes kreatív folyamattá. Az esetismertetések a megszokottól mélyebb bepillantást engednek a terapeuta és a páciens közötti történésekbe. Folytatódik tehát a „kaland” és az Olvasó élményszinten tapasztalhatja meg a játék mibenlétét a terápiás folyamatban.

A harmadik részben nyomon követhetjük a csoportos játékterápia kialakulását és módszerének fejlõdését. A szemléletformáló teória kezdetben a csoportos keretek között alakult, majd az egyéni pszichoterápiás praxisban dolgozódott ki. Késõbb a három tényezõs modell a csoportos játékterápiában is alkalmazásra került a három játékmód – szerzõ, szereplõ, nézõ – szerepkörével. Az új szemlélet hatására a csoportos játékterápia jelentõs változásokon ment át. „Mai formájában a csoportos játékterápia a pszichoanalízis szemléletére alapoz, s nagyobb súlyt helyezünk az intrapszichés tartalmak kibontására.” – írja a szerzõ. A játékcsoport önálló pszichoterápiás módszerré vált.

A negyedik fejezet is tartogat meglepetéseket az Olvasónak. Nemcsak egy játékkatalógust kapunk kézhez, hanem a szerzõ gazdag játékterápiás gyakorlatának summázatát is.

A játékleírásokat nyolc alcím teszi áttekinthetõvé és praktikusán jól felhasználhatóvá: eszköz, leírás, instrukció, variáció, élmény, indikáció, kontraindikáció, gyerekek. Ezek kö-

zül az élménykategória a legfontosabb címszó. A szerző szerint az egyes játékoknak van bizonyos felhívó jellege. Ezen azt érti, hogy az adott játék bizonyos alapvető érzelmi problematikát nagy valószínűséggel megjelenít. Ilyen lehet például: az együttműködés, a rivalizáció, önérvényesítés, összekapaszkodás, kirekesztés stb.

A játékok felhasználását megkönnyíti, hogy egy olyan mutatót kapunk hozzá, mely a játékokban megjelenő élménymotívumokat összegzi az interperszonális viszonyulás, az intrapszichés dinamika, a játékok kifejezőmódja illetve a pszichoterápiás hatáselemek szempontjai szerint.

Az ötödik rész a *Mutatók* címet kapta. A gazdag irodalomjegyzék mellett név- és tárgy-mutató segíti a témában és a könyvben az eligazodást.

A jól megválasztott irodalmi idézetek és *Gyarmathy László* szellemes, kifejező illusztrációi emelik a könyv hatását és értékét.

A játékterapeutával megtett kalandos út végén a recenzens meggyőződéssel vallja: „a játék mégiscsak komoly dolog.” Reméljük, az Olvasók is így lesznek vele.

Benedek László: Játék és pszichoterápia, Animula Egyesület, Budapest, 1992.

TÖRÖK KÁLMÁNNÉ

Az iskola rejtett üzenetei

Az itt olvasható néhány epizód egy igényes pedagógus mindennapos munkáját jó pszichológiai érzékkel fogalmazó önelemzésének egyes részei. Ezeket kiegészíti néhány kapcsolódó közösségkutatói tapasztalat Választásunk azért esett éppen ezekre a történetekre, mert betekintést nyújtanak az „iskolai polgárrá”, tanulóvá szocializálódás igen összetett folyamatába, az iskolával mint intézménnyel való találkozás időszakában.

A szakirodalom a „rejtett tanterv” meghatározással jelöli a szervezett tanulást át- meg- átszövő spontán elsajátítási folyamatot. Ennek során a tanulók olyan szociális ismeretek birtokába jutnak, melyeket a tananyag direkt módon nem tartalmaz. Az implicit tudást – amely a család mellett egyik leghatékonyabb tényezője az alakuló személyiség társadalmi szocializációjának – a nevelési folyamatban olyan szociálpszichológiai kölcsönhatások rendszere közvetíti, amely a tudatos és spontán személyes megnyilvánulásokat, valamint csoporttörténeteket is magába ötvözi.

Történeteink a maguk egyediségében és egyszerűségében is a „rejtett tanterv” jelenségkörében általánosabb összefüggések, törvényszerűségek hordozói. Akkor is azok, ha a naplórészletek szerzőjének a saját maga által kiváltott hatásokra felelősen, mindenekelőtt a gyermeki személyiség méltóságának tiszteletben tartásával figyelő pedagógiai szemlélete és alkotó helyzetmegoldásai ma még nem tartoznak a nevelői eszköztár széles körben elterjedt eljárásai közé. Felvillantják ugyanakkor a nevelőhatások szabályozásának egy reálisan mégiscsak létező s a szokásosnál eredményesebb, emberségesebb útját.

A nevelői értékítélet hatásáról

A napló, amelyből az alábbi történeteket vettük egy harmadik osztály fejlődését követi nyomon. Ez a csoport, a tagozatos osztályok megszervezése után négy második osztályból megmaradt gyerekekből jött létre. Ahogy az lenni szokott, a párhuzamos osztályokhoz képest aránytalanul sok volt közöttük a szociálisan hátrányos helyzetű, mesz-